MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
DAVID SCICLUNA

Seduta ta' l-24 ta' Frar, 2006

Citazzjoni Numru. 143/1990/1

Innocenzo sive Lucio u martu Marianne Vassallo

v.

Avukat Dottor Marco Griscti u P.L. George Scicluna b'digriet tas-27 ta' Frar 1990 nominati kuraturi deputati biex jirrapprezentaw lill-assenti Elena mart Anthony Falzon, u b'digriet tal-11 ta' Settembru 1990, Calcedonia mart Carmelo Pace assumiet l-atti minflok il-kuraturi deputati

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni pprezentata fit-13 ta' Frar 1990 li permezz taghha l-atturi wara li ppremettew: -

Illi b'testment tad-29 ta' Dicembru 1982 li kopja tieghu tinsab annessa bhala Dokument A Carmela sive Maria Carmela Farrugia halliet b'legat il-fond dar numru 66

Busketto Road, Rabat, Malta flimkien ma' l-oggetti mobbli a limine intus ad eccezzjoni ta’ flus titoli u kotba rapprezentanti flus lil dik jew dawk il-persuni li jkunu jiehdu hsieb u jduru biha u certa Carmelina Darmanin illum mejta sal-mewt;
Illi in effetti l-atturi kienu dawk il-persuni li hadu hsieb jindokraw u jikkuraw lill-imsemmija Farrugia sal-gurnata tal-mewt taghha;

Illi l-atturi ghandhom interess li jidhlu fil-pussess legali tal-legat fuq imsemmi;

Illi l-atturi gja interpellaw lill-konvenuti nomine biex jammettuhom fil-pussess tal-fond fuq imsemmi u l-effetti kollha li jinsabu fih, izda inutilment;

Talbu li din il-Qorti:

1. Tiddikjara illi l-atturi kienu jiehdu hsieb u jikkuraw lil Carmela Farrugia sal-mewt u ghalhekk l-ghaxar artikolu tat-testment Dok A japplika ghalihom.

2. Tikkundanna l-konvenuti nomine jimmettu lill-atturi fil-pussess tal-legat in kwistjoni u konsegwentement jigu kundannati jipprezentaw lill-atturi l-istess legat ai finijiet u effetti kollha tal-ligi.

Bl-ispejjez inkluzi dawk tal-ittra ufficjali tal ta’ Jannar 1990 u l-konvenut gie ngunt in subizzjoni;

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenuti kuraturi nomine fejn qalu:

Illi huma ma humiex edotti mill-fatti li taw lok ghal din il-kawza u ghalhekk jirriservaw li jaghmlu l-eccezzjonijiet taghhom fi stadju ulterjuri;

Salvi eccezzjonijiet ohra;

Rat id-digriet tat-12 ta’ Gunju 1990 li permezz tieghu gie nominat l-Avukat Dottor Giannino Caruana Demajo bhala perit legali biex ifittex u jirrelata dwar il-fondatezza tad-

domandi attrici, wara li jiehu konjizzjoni ta’ l-eccezzjonijiet u jaghmel l-osservazzjonijiet kollha li ghandhom x’jaqsmu mal-kaz;

Rat id-digriet tal-11 ta’ Settembru 1990 li permezz tieghu giet milqugha t-talba ta’ Calcedonia mart Carmelo Pace sabiex tassumi l-atti kollha tal-kawza u l-atti kollha konnessi u sussegwenti, fl-interess u bhala mandatarja generali ta’ l-assenti Elena mart Anonio Falzon, u dana minflok il-kuraturi deputati illi gew appuntati minn din il-Qorti ghall-istess skop;
Rat in-nota ta’ eccezzjonijiet tal-konvenuta Calcedonia mart Carmelo Pace nomine fejn qalet:

(1) Illi t-talbiet attrici ghandhom jigu respinti bl-ispejjez stante illi l-atturi konjugi Vassallo zgur ma jikkwalifikawx bhala legatarji ai termini tad-disposizzjonijiet tal-ghaxar artikolu tat-testment tad-29 ta’ Dicembru 1982, ‘il ghaliex huma qatt ma hadu hsieb u kura tal-mejta Carmela sive Maria Carmela Farrugia, kif jigi ppruvat aktar dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

(2) Illi, inoltre, u minghajr pregudizzju ghas-suespost, kif jidher car u ammess mill-istess premessi kontenuti fic-citazzjoni attrici, l-atturi konjugi Vassallo qatt ma hadu hsieb u kura tal-mejta Carmelina Darmanin u ghalhekk id-disposizzjonijiet tal-ghaxar artikolu fuq imsemmi zgur ma japplikax ghalihom;

(3) Salv eccezzjonijiet ohra;

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-kontendenti u l-listi tax-xhieda taghhom;

Rat id-digriet tat-30 ta' Jannar 1995 li permezz tieghu, billi l-perit legali gie elevat ghall-gudikatura, gie nominat minfloku Dott. Carmelo Vassallo bl-istess inkarigu u fakultajiet;

Rat id-digriet tat-22 ta' Gunju 1999 li permezz tieghu ntlaqghet it-talba kontenuta fir-rikors tal-konvenuta tal-21 ta' Gunju 1999 u b'hekk gie ordnat li x-xiehda kollha

prodotta fil-kawza fl-ismijiet "Margaret Mifsud vs Carmelo Pace et noe" (Citaz. Nru. 746/91DS) ghandha titqies bhala xiehda migjuba f'din il-kawza;

Rat ir-relazzjoni tal-perit legali debitament mahlufa;

Rat l-atti l-ohra tal-kawza u d-dokumenti esibiti;

Rat in-noti ta’ osservazzjonijiet tal-partijiet;

Ikkunsidrat:

L-atturi qeghdin permezz ta' din il-kawza jitolbu li din il-Qorti tiddikjara li huma hadu hsieb lil Maria Carmela Farrugia sal-gurnata tal-mewt taghha u konsegwentement tikkundanna lill-konvenuti jimmettuhom fil-pussess tal-fond imholli b’legat mill-istess Farrugia bit-testment taghha.

Fit-testment taghha tad-29 ta' Dicembru 1982 fl-atti tan-Nutar Dottor Joseph Spiteri, Maria Carmela Farrugia nnominat permezz tat-tmien artikolu lil Elena mart Anthony Falzon bhala unika eredi taghha. Permezz ta' l-ghaxar artikolu hija halliet b'titolu ta' legat fi proprjeta`:

"a favur ta' dik jew dawk il-persuni li jkunu jiehdu hsieb u idur bit-testatrici u Carmelina Darmanin, li tikkoabita mat-testatrici, u sal-mewt rispettiva taghhom, id-dar numru sitta u sittin (66) Buskett Road, Rabat, Malta, flimkien mal-oggetti mobili 'a limine intus' ad eccezzjoni tal-flus, titoli u kotba rappresentanti flus."

Il-konvenuta qed teccepixxi li l-atturi ma jikkwalifikawx bhala legatarji tal-fond imsemmi ghaliex huma qatt ma hadu hsieb u kura la ta’ Maria Carmela Farrugia u lanqas ta’ Carmela Darmanin.

Maria Carmela Farrugia mietet fit-8 ta' Novembru 1989 u sabuha mejta l-Pulizija wara li sgassaw biex dahlu fid-dar taghha, billi kienet tghix wahedha. Carmela Darmanin dahlet fl-Isptar St. Vincent de Paule fid-9 ta' Marzu 1982 (mela qabel ma ghamlet it-testment Maria Carmela

Farrugia) u baqghet hemm sakemm mietet fil-5 ta' Novembru 1985. Maria Carmela Farrugia mill-1980 'l hawn kienet frekwentement Malta u giet definittivament f'Marzu 1985.

Fir-relazzjoni tieghu l-perit legali jaghmel is-segwenti osservazzjonijiet dwar il-provi migbura:

“2. L-atturi zgur ma rrendew ebda servigi lil Carmelina Darmanin billi fic-citazzjoni stess ighidu illi li ghamlu ghamluh biss lil Maria Carmela Farrugia.

3. Maria Carmela Farrugia mietet fit-8 ta’ Novembru 1989 (Dokument B a fol. 7).

4. Carmela Darmanin mietet fil-5 ta’ Novembru 1985 (Dokument a fol. 50).

5. Ma rrizultax li l-atturi konjugi Vassallo rrendew servigi lil Carmela Farrugia fis-sentejn u nofs qabel ma mietet, billi l-istat tal-post kif jirrizulta mir-ritratti esebiti minn Wilfred Camilleri juri li Carmela Farrugia kienet tghix wahedha fil-hmieg, kif hu konfermat minn Margaret Mifsud (l-attrici fil-kawza l-ohra); Carmela Farrugia stess tghid fl-ittra Dokument CP 1 fil-kawza l-ohra *‘I can’t walk so I’ll have to stay in this filth’*, din l-ittra ggib id-data *‘9th October 1989’*. Connie Zahra xehdet fil-kawza l-ohra illi Carmela Farrugia kienet tghix wahedha, u ghal xi 4 jew 5 snin kienet kull gimgha tehodha l-Isptar bit-taxi jew is-Suq ta’ Belt-is-Sebh. Duncan Vassallo bin l-atturi ma jsemmix meta bdew u meta spiccaw is-servigi msemmija minnu. Anne Cefai xehdet li lill-atturi qatt ma rathom dehlin ghand Farrugia hlief wara li mietet.

6. Irrizulta illi l-attur sar jaf bil-legat tal-post ta’ Farrugia sena qabel il-mewt taghha jew anqas minn sena.

7. Irrizulta wkoll illi l-Perit Falzon gie mqabbad mill-atturi jaghmel alterazzjonijiet konsiderevoli fid-dar ta’ Farrugia f’Lulju 1989 (xiehda tal-Perit Falzon) cioe` tkabbir tal-kcina, toilet kbir u zewg kmamar ohra fis-sular ta’ fuq.

8. Ic-cavetta tal-post giet f’idejn l-attur xi gimgha qabel il-mewt ta’ Farrugia, billi Margaret Mifsud kienet sejra ssiefer.

9. Irrizulta wkoll (Seduta Numru 3) illi mart l-attur u t-tifla kellhom imorru joqoghdu u jorqdu ma’ Farrugia wara li tkun lestiet id-dar.”

Id-dar mertu tal-legat imsemmi meta mietet Farrugia kienet fi stat traskurat hafna. Dan jirrizulta kemm mir-ritratti esebiti minn Wilfred Camilleri kif ukoll mix-xiehda ta' l-attrici stess li qalet li "l-post kien imfarrak ghal kollox".

Fid-dawl tal-provi migbura, il-perit legali ghamel is-segwenti konsiderazzjonijiet:

“(1) It-testatrici Carmela Farrugia halliet il-fond fejn kienet toqghod (b’ta’ go fih) lil dik jew dawk il-persuni li jkunu jiehdu hsieb u jduru bit-testatrici u Carmelina Darmanin u sal-mewt rispettiva taghhom u ghalhekk il-persuna jew persuni ma jkunux hadu hsieb u daru biz-zewg persuni, ma jistax ikollha dritt ghal-legat.

(2) Il-kliem jiehdu hsieb u jduru jimplikaw certa estensivita` tas-servigi, b’mod li tali persuna jew persuni jridu jaqdu lill-persuna servuta l-hin kollu u b’mod li din qatt ma tkun wahedha fid-dar ghal zmien twil, u gedneralment iridu joqoghdu fil-post tal-persuna servuta.

(3) Fil-kaz prezenti l-atturi kienu jafu bit-testment u l-legat in kwistjoni, u hadu passi biex isiru xi xoghlijiet fil-post in kwistjoni izda fil-mument tal-mewt kienu ghadhom ma bdewx jirrendu s-servigi lil Carmela Farrugia billi dawn kellhom jibdew meta jkun lest il-post; u fil-post lanqas biss bdew ix-xoghlijiet kbar ta’ alterazzjonijiet fil-fond.”

Fid-dawl ta’ tali konsiderazzjonijiet, il-perit legali kkonkluda li t-talbiet attrici ma jistghux jigu milqugha peress illi l-atturi ma kinux qeghidn jiehdu hsieb u jduru b’Carmela Farrugia fis-sens tal-legat in kwistjoni, izda biss ordnaw xi xoghlijiet u ghamlu xi servigi zghar ohra li ghalihom l-attur ma riedx kumpens.

L-atturi jikkritikaw il-konkluzjoni tal-perit legali u jghidu li l-artikolu in kwistjoni fit-testment ta’ Maria Carmela Farrugia ghandu jigi interpretat fis-sens li kienet l-intenzjoni tat-testatrici li la riedet tikkompensa lil dawk il-persuni li kienu ser jiehdu hsieb lilha u lill-habiba taghha sal-mewt, zgur kellha wkoll f’mohha li tikkompensa permezz tal-legat lil dawk il-persuni li jiehdu hsieb lilha jekk il-habiba taghha tilhaq tmut. Aktar u aktar meta Farrugia stess kienet tghidilhom li min jibqa’ jdur biha sa mewtha jkollu d-dar u ta’ go fiha. Jirreferu ghas-subartikolu (2) ta’ l-artikolu 685 tal-Kodici Civili li jostnu jsahhah it-tezi taghhom. L-atturi jghidu wkoll li l-gurisprudenza ma tikkonfortax dak li qal il-perit legali li servigi jridu jkunu tant estensivi li l-persuni li jrenduhom iridu jaqdu l-persuna servuta il-hin kollu u jorqdu maghha. Inoltre, skond l-atturi, il-provi juru li huma fil-fatt irrendew servigi estensivi ghal perijodu ta’ sentejn u nofs.

Il-konvenuta taqbel mal-konkluzjoni peritali u tghid li l-artikolu in kwistjoni huwa car; it-testatrici kienet taf li qed thalli legat sostanzjali u ghalhekk iddisponiet li l-legatarju kellu jdur mhux biss biha imma anke bil-habiba taghha Carmela Darmanin. Hija tghid li l-fatt li bidlitx it-testment ifisser li t-testatrici ma kinitx lesta tiddisponi minn dan il-legat favur dik il-persuna li tkun daret u hadet hsieb biss ta' l-istess testatrici. Matul perijodu ta' erba' snin mill-mewt ta' Carmela Darmanin it-testatrici kellha kull opportunita`, kieku riedet, biex tbiddel it-testment. Skond il-konvenuta, dik il-persuna li tipprova li rrendiet servigi lil Carmela Farrugia biss jew lil Carmelina Darmanin biss, tista' tippretendi kumpens gahs-servigi rezi u ma tistax tikkwalifika bhala l-legatarja ai termini tat-testment *de quo*. Il-konvenuta ssostni wkoll li s-subartikolu (2) ta' l-artikolu 685 tal-Kodici Civili huwa rrilevanti peress illi hemm l-ebda motiv falz jew ulterjuri fil-hsieb li kellha t-testatrici. Tghid li l-atturi qatt ma rrendew servigi lanqas lil Carmela Farrugia u dahlu fix-xena meta kienet ser issiefer Margaret Mifsud (gara li kienet tippresta servigi kemm lit-testatrici kif ukoll lil Carmela Darmanin izda li kienet giet kumpensata ghalihom matul hajjet it-testatrici). L-unika assistenza li rrendew lil Carmela Farrugia kienet sabiex tapplika ghar-

ristrutturar tad-dar taghha fejn l-atturi kienu ser joqoghdu sabiex ikunu jistghu jiehdu hsieb l-istess Farrugia - ma jistghux jigu kkumpensati ghall-intenzjoni.

Issa, fis-sentenza moghtija minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-27 ta' Gunju 2003 fl-ismijiet **Rose Alden pro et noe vs Raphael Pace** intqal:

"… hi norma principali fit-testmenti illi wiehed ghandu jirrikorri ghall-interpretazzjoni letterali. *'Ove le parole del testamento siano per se stesse chiare, non e` lecito con prove estrinsiche restringere o ampliarne il senso; la disposizione deve restare quella che le parole del testamento importino'* - Carmelina Mifsud et vs Matilde Pullicino et - 13 ta' Gunju 1888 (Vol. XI pag. 633). Fl-istess sens huma d-decizjonijiet fl-ismijiet Nutar Albert E. Micallef et vs Marietta Tonna, Appell Civili, 30 ta' Ottubru 1950, u Farmacista George Mallia vs Carmela Mallia, Appell Civili, 18 ta' Marzu 1957;

Ma jkunx inopportun li jigi precizat ukoll illi *'quantunque sia regola che 'non mens verbis sed verba menti servire debent'*, *tuttavia anche nel caso di urto tra le parole e lo spirito della disposizione l'interprete non deve allontanarsi dalla lettera pero` fondarsi su cio` che egli ritenga essere stato l'intenzione del testatore o dei contraenti, ma vi sara` luogo solo a tale interpretazione nel caso che la lettera sia oscura, per se` stessa o messa in confronto con tutto il contesto'* - Camilla Mallia vs Carlo Mamo et, Appell Civili, 2 ta' Mejju 1921 (Vol. XXIV P I p 729)".

Din il-Qorti hija tal-fehma li l-kliem tad-disposizzjoni testamentarja in kwistjoni jesprimu b'mod car u espress il-volonta` tat-testatrici. U allura ***"e` necessario riconoscerla nelle stesse parole e non immaginarla, o crearla, e quindi non si dee indagare quale sarebbe stata la migliore disposizione in astratto, ma limitarsi all'esame della volonta` espressa"*** (Vol. X pag. 457).

It-testatrici riedet thalli d-dar taghha lil min jiehu hsieb kemm lilha kif ukoll lil Carmela Darmanin "sal-mewt rispettiv taghhom". L-atturi dahlu fix-xena zmien sew wara l-mewt ta' Carmela Darmanin. Din il-Qorti naturalment mhijiex qieghda teskludi li l-atturi pprestaw servigi lil Carmela Farrugia u anke ghamlu zborzamenti a beneficcju taghha, u dan kienu qeghdin jaghmluh bil-hsieb li eventwalment ikunu kumpensati. U l-Qorti hija soddisfatta li l-atturi pprestaw aktar servigi milli qieghda tghid il-konvenuta u zgur li ma dahlux fix-xena biss meta kienet sejra ssiefer Margaret Mifsud. Bizzejjed jinghad li l-perit inkarigat biex isiru alterazzjonijiet strutturali fir-residenza tat-testatrici mar jispezzjona l-fond f'Lulju 1989 madwar erba' xhur qabel ma mietet Carmela Farrugia. U jekk Carmela Farrugia kellha karattru difficli, aktar u aktar kien hemm bzonn zmien sakemm hi ssir tafda lill-atturi tant li tkun trid li jmorru joqoghdu maghha.

Fil-fehma tal-Qorti ghalhekk, l-atturi ghandhom dritt jippretendu kumpens ghas-servigi minnhom pprestati lil Carmela Farrugia u ghall-izborzamenti li ghamlu a beneficcju taghha izda mhux fl-entita` li qeghdin jippretendu huma permezz ta' din il-kawza, cioe` mhumiex intitolati li jigu immessi fil-pussess tal-legat imsemmi fl-ghaxar artikolu tat-testment ta' Carmela Farrugia kif qeghdin specifikatament jitolbu fil-kawza odjerna. Pero` sejra tirrizerva kull azzjoni ulterjuri spettanti lilhom kontra l-eredi ghall-kumpens li jista' jkun dovut lilhom.

Ghal dawn il-motivi:

Tiddeciedi billi tichad it-talbiet attrici. Bl-ispejjez kontra l-atturi. B'rizerva ta' kull azzjoni ulterjuri spettanti lilhom *si et quatenus* kontra l-eredi.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------